

ศักยภาพและความพร้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวฮาลาล
ของจังหวัดท่องเที่ยวหลักในประเทศไทย
THE POTENTIAL AND READINESS TO SUPPORT THE HALAL TOURISM
OF MAIN TRAVEL PROVINCE IN THAILAND

อาภาภรณ์ สุขหอม

ARPAPORN SOOKHOM

กิตฺติเชต ไกรวาส

KITTACHET KRIVART

อุษณกร ทาวรรณย์

AUSANAKORN TAVAROM

วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

GRADUATE SCHOOL OF PUBLIC ADMINISTRATION, BURAPHA UNIVERSITY

จังหวัดชลบุรี

CHONBURI PROVINCE

รับบทความ : 8 มกราคม 2563 /ปรับแก้ไข : 28 กุมภาพันธ์ 2563 /ตอบรับบทความ : 19 มีนาคม 2563

Received : 8 January 2020 /Revised : 28 February 2020 /Accepted : 19 March 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว และ 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวฮาลาล ของจังหวัดท่องเที่ยวหลัก ใน 5 ภาคของประเทศไทย ใช้วิธีการศึกษาแบบผสมผสานวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง จำนวน 40 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหารสมาคมธุรกิจด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดท่องเที่ยวหลัก ตามกลุ่มประเภทธุรกิจ 4 ประเภท ๆ ละ 5 คน จำนวน 20 คน และกลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดท่องเที่ยวหลัก 5 จังหวัด ๆ ละ 4 คน จำนวน 20 คน ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ที่ผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา และการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรคือกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว 4 ประเภท กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครซีและมอร์แกน ได้ 297 คน เพื่อความสะดวกจึงใช้กลุ่มตัวอย่าง 300 คน เลือกวิธีการสุ่มอย่างง่าย ด้วยแบบสอบถามที่มีค่า IOC เท่ากับ 0.70 ทั้งฉบับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดท่องเที่ยวหลักที่มีศักยภาพและความพร้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวฮาลาล อยู่ในระดับสูง ได้แก่ เชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี และภูเก็ต สำหรับ จังหวัดนครราชสีมา มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง และมีความพร้อมอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะด้านโรงแรม/ที่พัก และปัญหา อุปสรรคที่พบ ด้านบุคลากร คือ ขาดความรู้ความเข้าใจหลักการให้บริการตามหลักศาสนาอิสลาม และด้านการจัดการ คือ ขาดงบประมาณสนับสนุนด้านการพัฒนาบุคลากร ผู้ประกอบการ และการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

คำสำคัญ : การพัฒนาศักยภาพและความพร้อม, การท่องเที่ยวฮาลาล, จังหวัดท่องเที่ยวหลักในประเทศไทย

ABSTRACT

The objective of this research was to study 1) the potential and readiness of tourist attractions, and 2) the problems and obstacles in preparation for supporting Halal tourism of the main tourist provinces in 5 regions of Thailand. Using mixed method including qualitative research, defining key information groups of purposive selection method, 40 entrepreneurs into 2 groups are executives of tourism business associations in the 5 main tourism provinces, and group of agencies related to tourism management, each group contains 4 business categories of 20 entrepreneurs. As the in-depth interviews, data were analyzed using content analysis method, and quantitative research, the population is divided into 4 types of tourism business entrepreneurs. The sample is conducted by using Krejcie and Morgan of 300 samples, a simple random is selected, with a questionnaire for IOC of 0.70. The whole data was analyzed using descriptive statistics.

The research result found that the main tourism provinces have potential and readiness to support Halal tourism at the high level, Chiang Mai, Bangkok, Chonburi, and Phuket, however, Nakhon Ratchasima was at the low level of moderate potential and the availability, especially for hotels/ accommodations. Moreover, the obstacles that encountered in personnel were lack of knowledge and understanding of the services, according to Islamic principles. Also, the management aspect was lack of budget to support the development of personnel, operators and tourist attraction managements.

Keyword: Halal tourism, Tourism potential, Readiness for halal travel

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูง และมีบทบาทสำคัญต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยอย่างมาก โดยในปี 2560 รายได้จากการท่องเที่ยวมีส่วนมากถึงร้อยละ 17 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศไทย (GDP) (Division of Economy, Tourism and Sports, 2017, online) อย่างไรก็ตาม บริบทการท่องเที่ยวของโลก รวมทั้งลักษณะการท่องเที่ยวและกลุ่มนักท่องเที่ยวได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ดังนั้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยจึงต้องมีทิศทางการพัฒนาที่ตอบโจทย์ให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงกับแนวโน้มการท่องเที่ยวโลกที่เกิดขึ้นในโลกยุคดิจิทัล การเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ ๆ ที่มีกำลังซื้อจึงเป็นประเด็นหนึ่งที่รัฐบาลควรให้ความสนใจ

การท่องเที่ยวฮาลาล (Halal tourism) เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม และเป็นหนึ่งในประเภทการท่องเที่ยวที่มีการเติบโตอย่างมาก จากการสำรวจของสำนักวิจัยพิวของสหรัฐอเมริกา ระบุว่า ปัจจุบันประชากรมุสลิมในโลกมีจำนวนมากถึงกว่า 1,600 ล้านคน หรือคิดเป็น 1 ใน 4 ของจำนวนประชากรโลกทั้งหมด และคาดว่าจะในปี พ.ศ. 2573 ประชากรมุสลิมจะเพิ่มจำนวนขึ้นเป็น 1 ใน 3 ของประชากรโลก (Pew Research Center, 2011 p. 11) นอกจากนี้บริษัท เครสเซนส์ เรตติ้งยังพบอีกว่า ประชากรมุสลิมโลกได้ใช้จ่ายเงินสำหรับการเดินทางท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2557 จำนวน 1.45 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐ และคาดว่าจะภายในปี พ.ศ. 2563 จะเพิ่มขึ้นเป็น 2 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 11

ของการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวต่างประเทศทั่วโลก จากการสำรวจข้อมูลเพื่อจัดทำดัชนีการท่องเที่ยวมุสลิมโลก (Global Muslim Travel Index : GMTI) ซึ่งดำเนินการโดยบริษัท เครสเซนด เรตติ้ง (Crescent rating) และบัตรเครดิต มาสเตอร์การ์ด (Master card) ในช่วงปี 2560 พบว่า จาก 100 ประเทศที่เป็นจุดหมายปลายทางที่เอื้อต่อนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม สำหรับประเทศในกลุ่มที่มีไม่ใช่ประเทศมุสลิม (Non-OIC) พบว่า สิงคโปร์ เป็นประเทศที่เป็นมิตรกับชาวมุสลิม ยอดนิยมอันดับ 1 รองลงมาคือ ประเทศไทย (MasterCard & Crescentrating, 2017, p. 15)

ในปี 2560 ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมเดินทางมาเยือนถึง 3,600,000 คน หรือเกือบร้อยละ 10 ของจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเยือนประเทศไทยทั้งหมด (Tourism Authority of Thailand, 2017, pp. 24-31) จังหวัดที่นักท่องเที่ยวชาวมุสลิมให้ความนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวใน 5 อันดับแรก ประกอบด้วย อันดับที่ 1 กรุงเทพมหานคร อันดับที่ 2 จังหวัดชลบุรี อันดับที่ 3 จังหวัดภูเก็ต อันดับที่ 4 จังหวัดสุราษฎร์ธานี และอันดับที่ 5 จังหวัดกระบี่ (Muslim Studies Center, Chulalongkorn University, 2016, online) จากแนวโน้มการขยายตัวของการท่องเที่ยวฮาลาล (Halal tourism) และประกอบกับการที่ประเทศไทยติดอันดับการเป็นประเทศที่เป็นมิตรกับชาวมุสลิม และเป็นที่ยอมรับเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมตามที่ได้นำเสนอมาทั้งหมดข้างต้น รัฐบาลไทยจึงตั้งเป้าที่จะก้าวขึ้นมาเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว "ฮาลาล" ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพธุรกิจและสินค้าฮาลาล ของประเทศไทย (พ.ศ. 2559-2563) ขึ้นมา

อย่างไรก็ตามเพื่อให้การเตรียมความพร้อมการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว “ฮาลาล” ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ของรัฐบาลประสบความสำเร็จ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวมุสลิมทั่วโลกให้เดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทยเป็นจำนวนมาก รวมทั้งทำให้นักท่องเที่ยวชาวมุสลิมที่เดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทยกลับมาเยือนซ้ำ จำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศไทยจะต้องเร่งพัฒนาศักยภาพและความพร้อมในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความพร้อมทางด้านสถานที่พักผ่อน ด้านอาหาร ด้านการขนส่ง ด้านแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นจึงมีความสำคัญอย่างเร่งด่วนที่จะทำการศึกษาถึงศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดท่องเที่ยวหลักในแต่ละภาคของประเทศไทยที่จะรองรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาลในกลุ่มนักท่องเที่ยวมุสลิม รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาล

วัตถุประสงค์การวิจัย

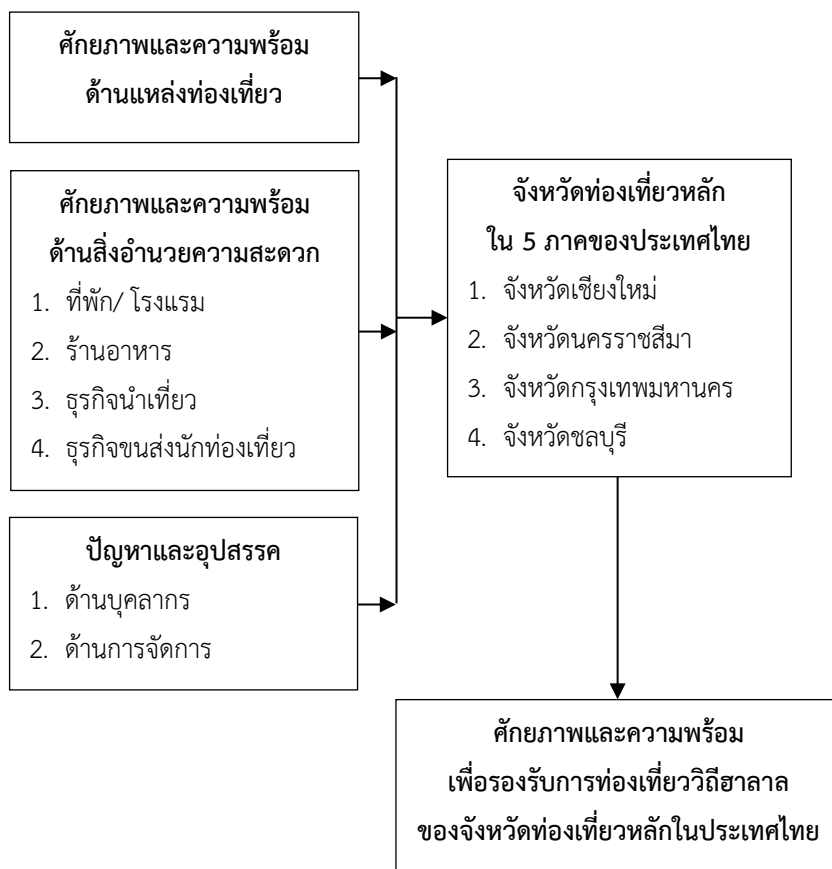
1. เพื่อศึกษาศักยภาพ และความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดท่องเที่ยวหลักแต่ละภาคของประเทศไทย เพื่อรองรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาล
2. เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาลในจังหวัดท่องเที่ยวหลักแต่ละภาคของประเทศไทย

ประโยชน์การวิจัย

1. ได้ข้อมูลศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดท่องเที่ยวหลักแต่ละภาคของประเทศไทย ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีฮาลาล
2. ได้ข้อมูลปัญหาและอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาลในจังหวัดท่องเที่ยวหลักแต่ละภาคของประเทศไทย ซึ่งกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัดสามารถนำไปใช้เตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนข้อมูล เอกสาร สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดศักยภาพของวิวัฒน์ชัย บุญยภักดี (Bunyaphak, 1986, pp. 40-42) และวิภาศรี ระบุ (Srirathu, 2008, p. 17) และแนวคิดความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยววิสาหกิจทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ได้แก่ ดัชนีชี้วัดสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับชาวมุสลิม ของ Master Card-Crescent Rating Global Muslim Travel Index (GMTI) (MasterCard & Crescentrating, 2017, p. 13) ดัชนีชี้วัดความพร้อมของสถานประกอบการขององค์กรความร่วมมืออิสลาม (OIC) (Organization of the Islamic Cooperation, 2017, p. 5) และแนวทางประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยวและกีฬา (Ministry of Tourism and Sports, 2015, pp. 2-4) สามารถสังเคราะห์ได้องค์ประกอบศักยภาพและความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยววิสาหกิจ 9 ด้าน และนำมาพัฒนาเพื่อกำหนดดัชนีศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed method research) ดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) โดยการสังเคราะห์องค์ประกอบศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาล (ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย) ตามจังหวัดท่องเที่ยวหลักใน 5 ภาค ของประเทศไทย โดยผ่านการพิจารณาร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และเลือกแบบเจาะจง คือ ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา และภาคกลาง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดชลบุรี และภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ทำการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive selection) ในจังหวัดท่องเที่ยวหลัก จำนวน 40 คน จากประเภทธุรกิจ 4 ประเภท ๆ ละ 5 คน ได้แก่ ธุรกิจโรงแรม/ที่พัก ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจนำเที่ยว และธุรกิจการขนส่ง โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหารสมาคมธุรกิจด้านการท่องเที่ยวหลัก จำนวน 20 คน และกลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดท่องเที่ยวหลัก จำนวน 20 คน ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth interview) โดยมีแนวคำถามที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพ ความพร้อม ปัญหาและอุปสรรค เพื่อรองรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาลในจังหวัดท่องเที่ยวหลัก ของประเทศไทย มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open-ended question) เสนอคณะกรรมการและที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาความเหมาะสม จำนวน 5 คน ซึ่งมีความเห็นว่า เหมาะสม ทุกคน ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่แน่นอนล่วงหน้า ทำการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการอย่างยืดหยุ่น และต่อเนื่อง ตามประเด็นโดยไม่มีการกำหนดหรือเรียงลำดับหัวข้อคำถาม ร่วมกับการจดบันทึกและบันทึกเสียง ซึ่งได้รับการยินยอมจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 2 กลุ่ม เรียบร้อยแล้ว และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการจัดกลุ่มข้อมูล เปรียบเทียบและลำดับเหตุการณ์ รวมทั้งการวิเคราะห์องค์ประกอบ

2. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ประชากรคือ กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดท่องเที่ยวหลัก ซึ่งสนใจเข้าร่วมสู่กระบวนการรับรองฮาลาล เพื่อเพิ่มมูลค่าและค่านิยมผ่านเครื่องหมายฮาลาล ใน 4 ประเภทธุรกิจ รวม 1,160 ราย (The Halal Science Center, Chulalongkorn University, 2018, online) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970. pp. 607-610) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % และที่ระดับความคลาดเคลื่อน (e)+5% ทำให้ได้จำนวนตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ทั้งหมด 297 คน แต่เพื่อความสะดวกในการกำหนดกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษา จึงใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน ทำการเทียบสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิสัดส่วน (Proportional stratified random sampling) ของขนาดประชากรแต่ละจังหวัด จากนั้นใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) แบ่งได้ดังนี้คือ จังหวัดเชียงใหม่ 39 คน จังหวัดนครราชสีมา 38 คน กรุงเทพมหานคร 117 คน จังหวัดชลบุรี 47 คน และจังหวัดภูเก็ต 59 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณคือ แบบสอบถามเกี่ยวกับศักยภาพ ความพร้อม ปัญหาและอุปสรรค ที่มีแนวคำถามจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ คือ 5 สูงที่สุด สูง ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ทำการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.78 นำไปเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดส่งเอกสารทางไปรษณีย์พร้อมติดตามการส่งกลับคืนได้ครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 300 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยความคิดเห็น นำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนาด้วยการบรรยาย

งานวิจัยนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เลขที่ 038-2562 ให้การรับรองเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2562 จากประธานคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย ระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา ก่อนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มตัวอย่างเรียบร้อยแล้ว

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาศักยภาพ และความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดท่องเที่ยวหลักแต่ละภาคของประเทศ เพื่อรองรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาล แสดงผลการวิจัยดังนี้

1. ด้านแหล่งท่องเที่ยว พบว่า อยู่ในระดับสูง จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ 1) จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชิงธรรมชาติ และการท่องเที่ยวแบบผจญภัย และมีมัสยิดกระจายอยู่ในพื้นที่จำนวน 10 แห่ง 2) กรุงเทพมหานคร โดยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ แหล่งจับจ่ายสินค้า และมีชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานครถึงกว่าร้อยละ 10 ของประชากรรวมทั้งจังหวัด 3) จังหวัดชลบุรี โดยมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และเชิงวิถีชีวิต มีแหล่งจับจ่ายสินค้า และมีชาวมุสลิมอาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก โดยมีมัสยิดกระจายอยู่ในพื้นที่จำนวน 30 แห่ง และ 4) จังหวัดภูเก็ต โดยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชิงธรรมชาติ และการท่องเที่ยวแบบผจญภัย มีชาวมุสลิมอาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก และมีมัสยิดกระจายอยู่ในพื้นที่จำนวน 54 แห่ง และมีการจัดงานภูเก็ตฮาลาลเป็นประจำทุกปี สำหรับจังหวัดนครราชสีมา มีศักยภาพและความพร้อมในระดับปานกลาง โดยยังขาดการมีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่ช่วยสนับสนุนในด้านองค์ความรู้

2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก จำแนกออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

2.1 ที่พัก/โรงแรม พบว่า อยู่ในระดับสูง จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ 1) จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีโรงแรมที่ได้รับการรับรองมาตรฐานฮาลาลแบบเต็มรูปแบบ มีการออกแบบตกแต่งสถานที่ให้มีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวมุสลิม มีโรงแรมที่เข้ารับการอบรมเพื่อปรับรูปแบบที่พักให้มีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวมุสลิมมากขึ้น 2) กรุงเทพมหานคร โดยมีโรงแรมขนาดใหญ่ที่ได้รับการรับรองเป็นโรงแรมฮาลาลแบบเต็มรูปแบบ มีโรงแรมระดับกลาง และระดับเล็กที่เป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวมุสลิมกระจายอยู่ทั่วกรุงเทพมหานคร และมีโรงแรมจำนวนมากที่เข้ารับการอบรมเพื่อปรับรูปแบบที่พักให้มีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวมุสลิม 3) จังหวัดชลบุรี โดยมีโรงแรมขนาดใหญ่ และขนาดกลาง ที่ได้รับการรับรองว่ามีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวมุสลิม มีการออกแบบตกแต่งสถานที่ให้มีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวมุสลิม มีโรงแรมขนาดเล็กที่เจ้าของเป็นมุสลิมกระจายอยู่ทั่วจังหวัด และมีจำนวนโรงแรมที่เข้ารับการอบรมเพื่อปรับรูปแบบที่พักให้มีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวมุสลิมเพิ่มมากขึ้น และ 4) จังหวัดภูเก็ต โดยมีโรงแรมขนาดใหญ่ที่ได้รับการรับรองเป็นโรงแรมฮาลาลแบบเต็มรูปแบบ มีโรงแรมระดับกลาง และระดับเล็กที่เป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวมุสลิมกระจายอยู่รอบภูเก็ต และมีโรงแรมที่เข้ารับการอบรมเพื่อปรับรูปแบบที่พักให้มีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวมุสลิมมากขึ้น สำหรับ จังหวัดนครราชสีมา มีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับต่ำ โดยภาพรวมยังขาดความพร้อมที่จะรองรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาล เนื่องจากผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม/ที่พักขาดความเข้าใจในหลักการฮาลาลที่ถูกต้อง ไม่พร้อมที่จะปรับเปลี่ยนเพราะกังวลถึงความยุ่งยาก และไม่มีหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลรับผิดชอบให้คำปรึกษา

2.2 ร้านอาหาร พบว่า อยู่ในระดับสูง จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ 1) จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีร้านอาหารที่ได้รับการรับรองมาตรฐานฮาลาล เจ้าของกิจการและผู้ปรุงอาหารเป็นชาวมุสลิม มีร้านอาหารฮาลาลทั้งระดับใหญ่ ซึ่งเป็นครัวโรงแรม และร้านอาหารระดับกลางบริเวณโดยรอบมัสยิด, หน่วยงานภาครัฐมีการจัดอบรม สร้างความรู้

ความเข้าใจแก่ผู้ประกอบการร้านอาหารในการขอรับรองมาตรฐานฮาลาล และมีอาหารประจำจังหวัดที่ได้รับการดัดแปลงให้เป็นอาหารฮาลาลโดยชาวมุสลิม 2) กรุงเทพมหานคร โดยมีร้านอาหารฮาลาลที่ได้รับตรารับรองมาตรฐานฮาลาล เจ้าของกิจการและผู้ปรุงอาหารเป็นชาวมุสลิม มีครัวฮาลาลขนาดใหญ่ในโรงแรมที่ได้รับการรับรองมาตรฐานฮาลาล มีร้านอาหารระดับกลางที่ได้รับการรับรองมาตรฐานฮาลาลกระจายอยู่ทั่วกรุงเทพมหานคร และมีหน่วยงานภาครัฐที่ให้การอบรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้ประกอบการร้านอาหารในการขอรับรองมาตรฐานฮาลาล 3) จังหวัดชลบุรี โดยมีร้านอาหารฮาลาลที่ได้รับตรารับรองมาตรฐานฮาลาล เจ้าของกิจการและผู้ปรุงอาหารเป็นชาวมุสลิม มีครัวฮาลาลขนาดใหญ่ในโรงแรมที่ได้รับการรับรองมาตรฐานฮาลาล มีร้านอาหารระดับกลางที่ได้รับการรับรองมาตรฐานฮาลาลกระจายทั่วแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ และหน่วยงานภาครัฐมีการจัดอบรมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ประกอบการร้านอาหารในการขอรับรองมาตรฐานฮาลาล และ 4) จังหวัดภูเก็ต โดยมีร้านอาหารฮาลาลที่ได้รับตรารับรองมาตรฐานฮาลาล มีร้านอาหารที่เจ้าของกิจการและผู้ปรุงอาหารเป็นชาวมุสลิม มีร้านอาหารฮาลาลทั้งระดับใหญ่ ซึ่งเป็นครัวโรงแรม และร้านอาหารระดับกลางบริเวณโดยรอบมัสยิด หน่วยงานภาครัฐมีการจัดอบรมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ประกอบการร้านอาหารในการขอรับรองมาตรฐานฮาลาล และมีอาหารประจำจังหวัดที่ได้รับการดัดแปลงให้เป็นอาหารฮาลาลโดยชาวมุสลิม สำหรับ จังหวัดนครราชสีมา อยู่ในระดับต่ำ โดยยังขาดความพร้อมที่จะรองรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาลในหลายองค์ประกอบ

2.3 ธุรกิจนำเที่ยว พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ 1) จังหวัดเชียงใหม่ แต่ยังขาดความพร้อมในเรื่องบริษัทนำเที่ยวที่มีประสบการณ์ในการให้บริการนักท่องเที่ยวมุสลิมที่ยังมีจำนวนน้อย 2) กรุงเทพมหานคร แต่ยังขาดความพร้อมที่จะรองรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาลในหลายองค์ประกอบ 4) จังหวัดชลบุรี แต่ยังขาดความพร้อมในเรื่องบริษัทนำเที่ยวที่มีประสบการณ์ในการให้บริการนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมเพียงไม่กี่แห่ง และ 5) จังหวัดภูเก็ต แต่ยังขาดความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาลในหลายองค์ประกอบ สำหรับ จังหวัดนครราชสีมา อยู่ในระดับต่ำ โดยขาดความพร้อมที่จะรองรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาลในอีกหลายองค์ประกอบ

2.4 ธุรกิจขนส่งนักท่องเที่ยว พบว่า อยู่ในระดับสูงทั้ง 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ แต่ยังขาดความพร้อมในหลายองค์ประกอบ จังหวัดนครราชสีมา แต่ยังขาดความพร้อมในหลายองค์ประกอบ โดยเฉพาะสายการบิน โดยสารที่ปัจจุบันยกเลิกการให้บริการไปยังท่าอากาศยานนครราชสีมา เนื่องจากมีผู้โดยสารใช้บริการน้อย 3) กรุงเทพมหานคร และจังหวัดชลบุรี แต่ยังต้องพัฒนาความพร้อมในองค์ประกอบการพัฒนาบุคลากรด้านการขนส่ง และ 5) จังหวัดภูเก็ต โดยมีสนามบินนานาชาติ มีสายการบินจากประเทศในกลุ่มตะวันออกกลาง และประเทศมุสลิมบินตรง มีรถเช่าเหมาให้บริการ มีรถสาธารณะไปยังอำเภอต่าง ๆ และตามบริเวณแหล่งท่องเที่ยว มีรถสาธารณะเช่าเหมาพร้อมคนขับชำนาญเส้นทาง ทำให้มีความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาล

ผลการศึกษาปัญหา และอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาลในจังหวัดท่องเที่ยวหลักแต่ละภาคของประเทศไทย ทั้ง 5 จังหวัด มีดังนี้

1. ด้านแหล่งท่องเที่ยว มีดังนี้

1.1 ด้านบุคลากร พบว่า 1) ขาดบุคลากรที่มีความเข้าใจในหลักการทางศาสนาอิสลามที่ถูกต้อง และ 2) ขาดบุคลากรที่สามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศ

1.2 ด้านการจัดการ พบว่า 1) ขาดงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวให้เป็นมิตรหรือสอดคล้องกับการท่องเที่ยววิถีฮาลาล และ 2) ขาดงบประมาณสำหรับพัฒนาบุคลากรด้านภาษา และความเข้าใจในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวชาวมุสลิมได้อย่างถูกต้อง

2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีดังนี้

2.1 โรงแรม/ที่พัก

2.1.1 ด้านบุคลากร พบว่า 1) ขาดบุคลากรที่เข้าใจหลักการการให้บริการตามหลักศาสนาอิสลาม อย่างถูกต้อง 2) บุคลากรยังสามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศได้น้อย โดยเฉพาะภาษาอาหรับ และ 3) บุคลากร ที่สามารถให้บริการนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมได้ หรือเป็นชาวมุสลิมยังมีน้อย

2.1.2 ด้านการจัดการ พบว่า 1) มีพื้นที่จำกัดสำหรับปรับปรุงเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม 2) ภายในบริเวณโรงแรม/ที่พักหลายแห่งมีสถานบันเทิง และ 3) ขาดคู่มือในการให้ข้อมูลด้านการจัดการโรงแรม ที่ถูกต้องตามหลักการฮาลาล

2.2 ร้านอาหาร

2.2.1 ด้านบุคลากร พบว่า 1) บุคลากรที่ให้บริการในร้านอาหารที่ไม่ใช่ชาวมุสลิมยังมีความเข้าใจ ในหลักการให้บริการตามหลักการฮาลาลค่อนข้างน้อย และ 2) ร้านอาหารหาพ่อครัว/แม่ครัว ผู้จัดการ หรือพนักงาน ที่เป็นชาวมุสลิมได้ยาก

2.2.2 ด้านการจัดการ พบว่า 1) ร้านอาหารยังขาดความเข้าใจในการจัดการครัวฮาลาล หรือการจัดการ ร้านอาหารให้เป็นไปตามหลักการฮาลาล และ 2) ร้านอาหารขนาดเล็กยังรู้สึกว่าการขอเครื่องหมาย รับรองฮาลาลมีอัตราสูง

2.3 ธุรกิจนำเที่ยว

2.3.1 ด้านบุคลากร พบว่า 1) บริษัทนำเที่ยวขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปฏิบัติ ของชาวมุสลิมที่ถูกต้อง และ 2) บริษัทนำเที่ยวขาดประสบการณ์ในการให้บริการนำเที่ยว หรือจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว สำหรับชาวมุสลิม

2.3.2 ด้านการจัดการ พบว่า 1) ขาดหน่วยงานที่มีความรู้ความเข้าใจที่สามารถให้คำแนะนำ ในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม 2) ขาดข้อมูลในการสนับสนุนให้ความรู้ เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยววิถีฮาลาลที่ถูกต้อง และ 3) ขาดข้อมูลการเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมที่มีความสนใจ ในการเดินทางมาท่องเที่ยวยังจังหวัดท่องเที่ยวหลัก

2.4 ธุรกิจขนส่งนักท่องเที่ยว

2.4.1 ด้านบุคลากร พบว่า 1) บุคลากรที่ให้บริการในสถานีรถยนต์โดยสารและสถานีรถไฟ ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปฏิบัติของชาวมุสลิมที่ถูกต้อง 2) บุคลากรที่ให้บริการในสถานีรถยนต์โดยสาร และสถานีรถไฟยังสื่อสารภาษาต่างประเทศได้น้อย

2.4.2 ด้านการจัดการ พบว่า 1) ขาดหน่วยงานหรือผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในการปรับปรุงพื้นที่ ให้บริการในการขนส่งให้สอดคล้องตามหลักการฮาลาล และ 2) การเดินทางท่องเที่ยวระหว่างพื้นที่ยังมีจุดแวะ ที่เป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมน้อย

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาการพัฒนาศักยภาพและความพร้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาลของจังหวัดท่องเที่ยวหลักในประเทศไทย มีประเด็นข้อค้นพบสำคัญด้านแหล่งท่องเที่ยว และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

ศักยภาพของจังหวัดเชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร จังหวัดชลบุรี และจังหวัดภูเก็ต อยู่ในระดับสูง เนื่องจากเป็นจังหวัดท่องเที่ยวหลักในภูมิภาคที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชิงประวัติศาสตร์ เชิงธรรมชาติ และแบบผ่อนคลาย ที่หลากหลาย รวมทั้งแหล่งจับจ่ายสินค้าขนาดใหญ่ในจังหวัดหลายแห่ง และมีประชากรที่เป็นชาวมุสลิมอาศัยอยู่จำนวนมาก สอดคล้องกับแนวคิดแรงจูงใจในการท่องเที่ยววิถีฮาลาลของ Din (1989, pp. 542-563) ที่กล่าวถึงการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมว่า “ในการเลือกเดินทางไปท่องเที่ยว ชาวมุสลิมจะมีหลักการของศาสนาอิสลามเป็นพื้นฐานในการเลือกสถานที่ท่องเที่ยว” แต่ในขณะเดียวกัน Namin (2013, pp. 1252-1264) ระบุว่า “ชาวมุสลิมก็ต้องการสถานที่ที่ตอบรับกับความต้องการทางศาสนาและความต้องการที่หลากหลาย” สอดคล้องกับผลการจัดอันดับของจาก MasterCard & Crescentrating (2018, online) ที่ระบุว่า “ประเทศไทยโดดเด่นในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการในสนามบิน เพราะท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการละหมาด และอาหารฮาลาลครบครัน” และกิจฐเขต ไกรวาส และคณะ (Krivart & Other, 2019, p. 81) ที่ได้ศึกษาต้นแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การให้บริการแก่นักท่องเที่ยวชาวมุสลิม ต้องมีการจัดยานพาหนะให้เป็นไปตามมาตรฐานฮาลาล มีการอำนวยความสะดวกและแจ้งเวลาละหมาด มีการให้บริการอาหาร เครื่องดื่ม และบริการอื่น ๆ ที่ไม่ขัดต่อหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ในขณะที่จังหวัดนครราชสีมา มีศักยภาพรองรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาลอยู่ในระดับปานกลาง โดยจังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดท่องเที่ยวหลักที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวมากเป็นอันดับต้นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ และมีแหล่งจับจ่ายสินค้าขนาดใหญ่ในจังหวัด แต่เนื่องด้วยจังหวัดนครราชสีมา มีชาวมุสลิมอาศัยอยู่ในจังหวัดจำนวนไม่มาก และยังกระจุกกระจาย โดยส่วนมากอยู่บริเวณแถบเขาใหญ่ และสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญหลายแห่งอยู่ห่างจากชุมชนมุสลิม ทำให้สถานที่ท่องเที่ยวไม่ได้มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการรองรับนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม

ความพร้อมของจังหวัดเชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร จังหวัดชลบุรี และจังหวัดภูเก็ต อยู่ในระดับสูงเช่นกัน ทั้งนี้กล่าวได้ว่า บริเวณแหล่งท่องเที่ยวจึงมีการจัดเตรียมความพร้อมของสถานที่ในการให้บริการที่อำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวชาวมุสลิม เช่น สถานที่ละหมาด ร้านอาหารฮาลาล ห้องสุขามีความสะอาดและมีสายฉีดชำระ และยังมีบุคลากรที่สามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศที่สามารถรองรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาลได้ ทำให้นักท่องเที่ยวชาวมุสลิมมีความสะดวก ไว้วางใจ และรู้สึกถึงความเป็นมิตรเมื่อเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก สอดคล้องกับไพฑูรย์ ไกรพรศักดิ์ (Kraipornsak, 2008, pp. 21-22) ที่ศึกษาการศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศตะวันออกกลางในประเทศไทย พบว่า สถานที่พักแรมแบ่งการให้บริการเป็นบางส่วนสำหรับนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม และนักท่องเที่ยวทั่วไปในภาพรวมไม่มีความแตกต่างกันมากนัก แต่สิ่งที่ต้องคำนึงคือหลักปฏิบัติตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม และเป็นกิจวัตรประจำวัน ได้แก่ การทำละหมาด สถานที่พักแรมที่สามารถอำนวยความสะดวกในการแบ่งสัดส่วนห้องรับรองช่วยให้ชาวมุสลิมได้ปฏิบัติตามกิจ การทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวมุสลิม สำหรับจังหวัดนครราชสีมา ที่ยังมีข้อจำกัดเรื่องความพร้อมในการให้บริการด้านโรงแรม/ที่พัก อาจเนื่องมาจาก สถาปัตยกรรมโรงแรม/ที่พักยังสอดคล้องกับหลักทางศาสนาความเชื่อ เจ้าของกิจการยังขาดความรู้ในเรื่องของการจัดการที่เป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวที่ไม่เต็มรูปแบบ โดยอาจมีความกังวลในการจะปรับเปลี่ยน และยังมีหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่โดยตรงเข้ามาให้คำปรึกษา การให้บริการอาหารฮาลาลน้อย ซึ่งส่วนมากจะอยู่ตามบริเวณแหล่งท่องเที่ยวใหญ่ ๆ และที่อยู่ใกล้ชุมชนมุสลิม แต่ยังเป็นเพียงร้านอาหารสำหรับชาวมุสลิมขนาดเล็ก และมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม

สำหรับปัญหา และอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาลในจังหวัดท่องเที่ยวหลักแต่ละภาคของประเทศไทย ด้านบุคลากร พบว่า ยังขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการทางศาสนาอิสลามที่ถูกต้อง ความสามารถในการสื่อสารภาษาต่างประเทศได้น้อย โดยเฉพาะภาษาอาหรับ บุคลากรให้บริการใน โรงแรม ร้านอาหาร แหล่งท่องเที่ยว และบริการรถขนส่ง ที่เป็นชาวมุสลิมยังมีน้อย และด้านการจัดการ พบว่า ขาดงบประมาณสนับสนุนด้านการจัดการท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากร การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว ร้านอาหาร โรงแรม/ที่พัก ให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม คู่มือการให้บริการนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมโดยเฉพาะ รวมทั้งผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและธุรกิจขนส่งยังขาดความเชี่ยวชาญในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและการเดินทางที่สอดคล้องกับนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม ซึ่งอาภาภรณ์ สุขหอม และกิจฐเขต ไกรวาส (Sookhom & Krivart, 2018, pp. 32-43) ทำการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยววิถีฮาลาลในพื้นที่ภาคใต้ฝั่งอันดามันของประเทศไทย พบว่า องค์ประกอบสำคัญ 2 ด้าน ที่ทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาตินิยมเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก คือด้านบุคลากร และด้านการให้บริการ ซึ่งขัดแย้งกับผลการวิจัยด้านบุคลากรของทั้ง 5 จังหวัด ในส่วนของการให้บริการที่ยังเข้าใจในหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลามไม่ชัดเจน รวมทั้งการสื่อสารภาษาต่างประเทศได้น้อย ในส่วนภาษาอาหรับผู้ให้บริการยังไม่สามารถสื่อสารได้ และขัดแย้งกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการและบุคลากรด้านการท่องเที่ยว โดยการเสริมสร้างองค์ความรู้ที่จำเป็น เพื่อเพิ่มศักยภาพและความพร้อมในการท่องเที่ยว ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพบุคลากรและภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Ministry of Tourism and Sports, 2017, p. 32) ในแง่ที่ว่า หน่วยงานภาครัฐมีนโยบายในการส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ให้แก่บุคลากร แต่ในส่วนภูมิภาคยังประสบปัญหาในการขาดงบประมาณในการพัฒนาบุคลากร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การสนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์ขับเคลื่อนนโยบายการท่องเที่ยววิถีฮาลาลในทุกภูมิภาคของประเทศไทย เพื่อให้เป็นหน่วยงานสนับสนุนและให้คำปรึกษาแก่จังหวัดพื้นที่เป้าหมายของพัฒนาการท่องเที่ยววิถีฮาลาล สามารถให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ผู้ประกอบการโรงแรมที่พักในการปรับปรุงการให้บริการ และการปรับปรุงสถานที่ให้เป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

การจัดให้มีการอบรมตามหลักศาสนาอิสลาม หลักการให้บริการ และการสื่อสารภาษาต่างประเทศ สำหรับบุคลากร ผู้ประกอบการธุรกิจ และการขนส่ง ด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และให้บริการได้อย่างถูกต้อง

เอกสารอ้างอิง

- Bunyaphak, W. (1986). Concept of tourist attraction potential impact of tourism industry on art and cultural heritage. *TAT Review*, 40-42.
- Din, K. (1989). Islam and tourism: Patterns issues and options. *Annals of Tourism Research*, 16(4), 542-563.

- Division of Economy, Tourism and Sports. (2017). *Statistics, Office of the permanent secretary for Tourism and Sports, October 2017*. Retrieved June 8, 2019, from <https://secretary.mots.go.th/policy/> (In Thai)
- Kraipornsak, P. (2008). *Study of tourism situation for tourists from middle east countries in Thailand*. Research report. Bangkok : The Thailand Research Fund. (In Thai)
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research. *Activities.Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Krivart, K., Sookhom, A., & Sirithammaket, C. (2018). Halal tourism management prototype in Chaing Mai. *NRRU Community Research Journal*, 13(2), 81-90. (In Thai)
- MasterCard & Crescentrating. (2017). *Global Muslim Travel Index 2017*. Retrieved N. p., from <https://newsroom.mastercard.com/asia-pacific/files/2017/05/Report-Mastercard-CrescentRating-GMTI-2017-20mb.pdf>
- _____. (2018). *Global Muslim travel index 2018*. Retrieved N. p., from <https://www.halalmedia.jp/wp-content/uploads/2018/04/GMITI-Report-2018.pdf>
- Ministry of Tourism and Sports. (2015). *Guide to quality standardization for tourist attractions*. Bangkok : Tourism development department of tourism ministry of tourism and sports. (In Thai)
- _____. (2017). *The 2nd National tourism development plan 2017-2021 (B.E. 2560-2564)*. Bangkok : Office of the permanent secretary for Ministry of Tourism and Sports. (In Thai)
- Muslim Studies Center, Chulalongkorn University. (2016). *Muslim tourism market Thailand's opportunity under the AEC*. Retrieved June 8, 2019, from <http://www.itd.or.th/th>.(In Thai)
- Namin, A. A. T. (2013). Value creation in tourism: An Islamic approach. *International Research Journal of Applied and Basic Sciences*, 4(5), 1252-1264.
- Organization of the Islamic Cooperation. (2017). *Islamic Cooperation Organization (OIC)*. Retrieved June 8, 2019, from <http://sameaf.mfa.go.th/th/organization/detail.php?ID=206> (In Thai)
- Pew Research Center. (2011). *The future of the global Muslim population: Projections for 2010-2030*. Retrieved N. p., from http://www.euro-muslims.eu/future_global.pdf
- Sookhom, A., & Krivart, K. (2018). Halal Tourism Management in the Southern Andaman Coast of Thailand. *The National Academic Research Conference 10th "Connecting Local Research to International Perspectives"* (pp. 32-42). Nakhon Ratchasima : Nakhon Ratchasima Rajabhat University. (In Thai)
- Srirathu, V. (2008). *Eco-Tourism Potential of Amphoe Khao, Phetchabun Province*. Thesis, Master of Science degree in Ecotourism Planning and Management, Srinakarinwirot University, Bangkok. (In Thai)

The Halal Science Center, Chulalongkorn University. (2018). *Halal Science Center, Chulalongkorn University the only one in Asia*. Retrieved June 8, 2019, form <http://www.judprakai.com/food/641> (In Thai)

Tourism Authority of Thailand. (2017). Tourism of the main tourist destinations...Don't be too big. *TAT Review*, 3(3), 24-31. (In Thai)

ผู้เขียนบทความ

นางสาวอาภาภรณ์ สุขหอม

นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ
มหาวิทยาลัยบูรพา

เลขที่ 169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง
จังหวัดชลบุรี 20130

E-mail : aiam24@hotmail.com

ดร.กิจฐเขต ไกรवास

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

E-mail : dr.phukit@hotmail.com

ดร.อุษณกร ทาวะรมย์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

E-mail : ausa.tavarom@gmail.com